

JAPÁN-MAGYAR KATONADIPLOMÁCIAI KAPCSOLATOK 1938–1944*

Jelen tanulmány célja a japán–magyar katonadiplomáciai kapcsolatok szempontjából jelentős, 1938–1944 közötti időszak eseményeinek bemutatása az eddigi kutatási eredmények tükrében. Külön hangsúlyt kapnak a két ország közötti, katonai vonatkozású kitüntetés-adományozási adatok, amelyek elsősorú forrásai a két ország között a második világháború időszakában fennálló katonai kapcsolatoknak, részletes közlésüket ezért is tartjuk fontosnak. Vizsgálódásunk kezdő dátuma 1938, aminek magyarázata alább olvasható; a kronológiai végpontként meghatározott 1944-es esztendő japán–magyar katonadiplomáciai eseményeiről ugyanakkor nagyon kevés ismerettel rendelkezünk, s csak valószínűsíteni tudjuk, hogy a japán diplomaták az év derekán hagyták el Magyarországot (ezért zárjuk 1944-gyel az értekezést). Jóllehet a téma még további kutatást igényel, a tanulmány megjelentetését mégis időszerűnek tartjuk, hiszen ebben a témakörben eddig nem jelent meg szakpublikáció, s a magyar közgyűjteményekben hozzáférhető elsődleges források tanulmányozása már megtörtént.

*

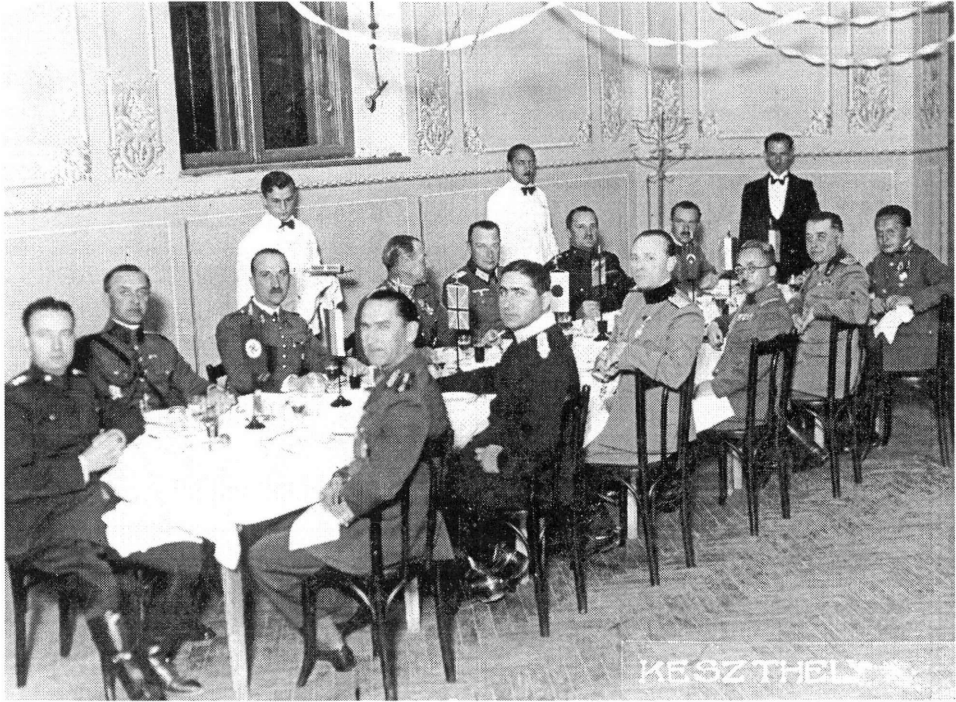
1938 mérföldkő a japán–magyar kapcsolatok történetében, hiszen hazánkban akkor létesült először japán követség. Az első világháború kitöréséig ugyanis a távol-keleti ország Osztrák–Magyar Monarchiába akkreditált nagykövete Bécsben látta el hivatali teendőit, majd 1914. július 24-én Japán megszakította a diplomáciai viszonyt Ausztria–Magyarországgal, s az első hivatalos kapcsolat csak mintegy nyolc évvel később jött újra létre a szigetország és a Monarchia két – immár különálló – állama között. Honda Kumataró bécsi japán császári követet – aki 1922. február 9-én nyújtotta át megbízólevelét – és hivatali utódait Magyarországon is akkreditálták, s a japán követek egészen 1938 májusáig az osztrák fővárosból intézték a hazájuk és Magyarország viszonylatában felmerülő ügyeket.¹ A fentiekhez hasonlóan a bécsi japán követséghez beosztott katonai attasék Budapesten is akkreditálva voltak. Közülük az első – Osima Hirosi² tüzér őrnagy, később tábornokként berlini japán nagykövet – 1923. június 17-én kapta meg kinevezését e posztra.³

* Bár a témára vonatkozó magyarországi levéltári forrásanyag töredékes, célunk a rendelkezésre álló levéltári és könyvészeti források alapján vázolni Japán és Magyarország 1938–1944 közötti katonadiplomáciai kapcsolatait, a hangsúlyt egy különleges és meglepően jól dokumentált részterületre, a kitüntetésügyre helyezni.

¹ *Nagy Iván*: Magyarország kapcsolatai a 2600 éves Japánnal. II., bővített kiadás. A Magyar–Nippon Társaság kiadása, 1943. 10. o.

² Osima Hirosi (1886–1975) altábornagy és diplomata. 1923–1925 között bécsi és budapesti, 1934–1938 között berlini japán katonai attasé. 1938–1939, majd 1941–1945 között berlini japán nagykövet. A második világháború után háborús bűnösként életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, 1955-ben szabadult. Kodansha Encyclopedia of Japan. Tokió, 1983. 6. k. 125. o.

³ Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban MOL) K 62. (Külgyminisztériumi levéltár. Protokoll osztály.) 26. cím, 8. cs. Japán. 2. rész. 8374/1923–Küm.

Magyarországra akkreditált katonai attasék találkozója Keszthelyen 1938-ban. A háttal ülő sorban jobbról a harmadik Vakamacu Tadakazu vezérkari ezredes, budapesti japán katonai attasé. (Hadtörténeli Múzeum, Fotóarchívum. Lt. sz.: 33.590.)

1938-ban azonban főlegessé vált a magas szintű japán diplomáciai testület fenntartása Bécsben, hiszen az Anschluss után a követi hatáskört Japán berlini követe töltötte be a Harmadik Birodalomba bekebelezett Ausztria viszonylatában is. Így tehát az 1938. június 17-ével a magyar királyi kormányhoz akkreditált új japán követ, Macumija Hadzsime⁴ júliusban megérkezett hazánkba és elfoglalta budapesti állomáshelyét.⁵ Ezzel összhangban az 1937. július 30-án a bécsi japán követségre katonai attasévá kinevezett Vakamacu Tadakazu⁶ vezérkari alezredes 1938 júniusában – már ezredesként – Budapestre helyezte át székhelyét.⁷ Ezt a lépést Vakamacu ezredes, illetve hivatali elődje, Szaigo Jugo⁸ százados (később őrnagy) már korábban szorgalmazta a japán kormányzat

⁴ MOL K 589. (A kormányzó kabinetirodója, II. Külpolitikai vonatkozású iratok I. A diplomáciai képviselőlet változásaival kapcsolatos levelezés) 16. 11-12. l.

⁵ MOL K 63. Külügyminisztériumi levéltár 114. cs. 1938. 15/7. 12. l., 2. o.

⁶ MOL K 62. 26. cím, 8. cs. Japán. 2. rész. 11.025/2/1937-Küm.; Vakamacu Tadakazu (1893-?) altábornagy. 1937. augusztusa és 1939 júliusa között bécsi és budapesti japán katonai attasé, 1939-1945 között csapatparancsnoki és vezérkari beosztásokban szolgált, 1945-ben hadügyminiszter-helyettes. www.generals.dk.

⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban HL) HM 1938. Elnöki B. oszt. 23.579.

⁸ Szaigo Jugo (1903-?) őrnagy. 1937 január és július között Budapesten is akkreditált bécsi japán katonai attasé. MOL K 62. 26. cím, 8. cs. Japán. 2. rész. 15.603/1936-Küm., 314/1937-Küm.

Vakamacu Tadakazu vezérkari ezredes, budapesti japán katonai attasé Esztergom-táborban, a m. kir. 2. honvéd gyalogezred szakasz-harcgyakorlatán, 1939. június 17. (Rainer Pál gyűjteményéből.)

„erős ellenállása” dacára.⁹ Úgy tűnik azonban, hogy a magyar katonai vezetés – a japán elvárásokhoz képest – nem értékelte eléggé ezt a változást, így amikor Vakamacu ezredes a japán hadügyminiszter és vezérkari főnök nevében, s azok szerencsekívánatainak átadása céljából 1939. február 28-án, Magyarországnak az Antikomintern Paktumhoz történő csatlakozása alkalmából, már harmadszor tette tiszteletét a m. kir. honvédelmi miniszternél és a Honvéd Vezérkar Főnökénél anélkül, hogy a magyar katonai vezetők ezt – Japánba akkreditált magyar katonai attasé híján – távirati úton viszonozták volna, Vakamacu „sejteni engedte, hogy a tokiói érzékenység mellett egy ily előzékeny gesztusnak viszonzás nélkül hagyása a katonai attachénak Magyarországról való visszahívását eredményezhetné.”¹⁰

Bartha Károly honvédelmi miniszter végül a március 10-i japán katonai ünnep alkalmából táviratot intézett Itagaki japán hadügyminiszterhez.¹¹ Nem tudni, hogy a japán jókívánságok megfelelő formában való viszonzásának nehézsége mennyiben befolyásolta a tokiói döntést, tény azonban, hogy Vakamacu ezredes utódja, Kavabe Torasiro¹² vezérőr-

⁹ HL HM 1939. Elnöki B. osztály 12.090.

¹⁰ HL HM 1939. Elnöki B. osztály 12.090.

¹¹ HL HM 1939. Elnöki B. osztály 12.090.

¹² Kavabe Torasiro (1890–1960) altábornagy. 1932–1934 között moszkvai, 1938–1940 között berlini, 1939–1940 között budapesti japán katonai attasé, 1934–1938, illetve 1940–1945 között csapatparancsnoki és vezérkari beosztásokban szolgált, 1945-ben a japán császári vezérkar főnökének helyettese. www.generals.dk.

nagy, aki berlini katonai attaséként kezdte meg működését 1938 októberében, csak e pozíciója *mellett* teljesített szolgálatot a magyar fővárosban is akkreditált katonai attaséként 1939. augusztus elejétől segédjével, Takaszaki Maszao¹³ őrnaggyal együtt,¹⁴ ami egyértelmű visszalépésnek tekinthető a japán–magyar katonadiplomáciában.

Az ideálisnak nem nevezhető helyzet ugyanakkor viszonylag hamar, 1939 végén pozitív irányba változott, amiben az is szerepet játszhatott, hogy az év szeptemberében Ghika György vezetésével Tokióban magyar követséget állítottak fel.¹⁵ (A távol-keleti magyar külképviselet létrehozása ellenére a tárgyalat korszakban mindvégig nem került sor tokiói magyar katonai attasé kinevezésére.) Bartha Károly honvédelmi miniszter 1939. december 12-i előterjesztésében arról számolt be a kormányzónak, hogy a „japán követség közlése szerint kormánya budapesti székhellyel katonai attasé szándékozik kinevezni (Masao Takasaki őrgy.), aki eddig mint a Budapesten is akkreditált berlini japán katonai attasé segédje működött. Magyarországi akkreditálásával berlini beosztása megszűnik.”¹⁶ Horthy Miklós még az év december 22-én megadta előzetes hozzájárulását Takaszaki Maszao őrnagynak a budapesti japán követséghez katonai attaséi minőségben leendő kinevezéséhez.¹⁷

Takaszaki őrnagy kinevezése folytán megszűnt Kavabe Torasiro tábornok Budapesten akkreditált japán katonai attaséi beosztása, ezért 1940. január 12-én búcsúkihallgatáson jelent meg a kormányzónál, aki ez alkalommal a Magyar Érdemrend¹⁸ középkeresztjét a csillaggal nyújtotta át neki.¹⁹ (Ugyanezt a magas kitüntetést kapta szolgálataiért Vakamacu tábornok, a korábbi katonai attasé is 1939-ben.²⁰)

Takaszaki Maszao őrnagy mindössze néhány hónapig (1940 januárjától 1940 áprilisáig) látta el beosztásából eredő szolgálati teendőit, ám ezalatt „minden alkalmat megragadott, hogy Magyarország iránt érzett rokonszenvének kifejezést adjon. Nemcsak szorosán budapesti akkreditálásával összefüggő és legkülönbözőbb ügyekben igyekezett Magyarország érdekét szolgálni, hanem főként a távol-keleti hírszerzés terén értékes szolgálatokat tett. Felismerve azt, hogy budapesti székhellyel hathatósabban munkálkodhatik a magyar–japán katonai kapcsolatok szorosabbá tételén, személyesen arra törekedett, hogy Berlinből még mint adjoint Budapestre kiküldessék és ennek folytán bizonyos fokig az ő érdemének tekintendő, hogy [...] távozása után Japán egy külön katonai attaché és adjoint [sic!] küld Magyarországra.”²¹ A fentiekre, illetve az egyre fejlődő japán–magyar

¹³ Takaszaki Maszao (1904–?) őrnagy. 1939 áprilistól a berlini, augusztustól egyben a budapesti japán katonai attasé segédje, 1940 január–április között budapesti japán katonai attasé. MOL K 62. 26. cím, 8. cs. Japán. 2. rész. 23.629/1939–Küm.

¹⁴ MOL K 62. 26. cím, 8. cs. Japán. 2. rész. 22.377/2/1939–Küm.

¹⁵ *Külügyi Közlöny*, 1939. 7. sz. 58. o.; *Magyar Nemzet*, 1939. IX. 19. 6. o.

¹⁶ HL Legfelsőbb elhatározások I. 41. 1939. 71. d. 6261/ K. I.–1939.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Az 1923. június 19-én alapított Magyar Érdemkereszt (1935-től Magyar Érdemrend) polgári és katonai érdemek elismerésére szolgáló, magyar és külföldi állampolgárok részére egyaránt adományozható általános érdemrend volt. 1939-től, harctéri érdemekért, hadidíszítménnyel is el lehetett nyerni. V. ö. *Makai Ágnes – Héri Vera: Kereszt, érem, csillag. Kitüntetések a magyar történelemben.* Budapest, 2002. 224. o.

¹⁹ HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 2726.

²⁰ Magyarország tisztí cím- és névtára. II. évf. Budapest, 1942. 713. o.

²¹ HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 11.021. Pro domo.

katonadiplomáciai kapcsolatokra tekintettel Takaszaki őrnagyot – rövid magyarországi szolgálati ideje ellenére – a Magyar Érdemrend tisztikeresztjével való kitüntetésre hozták javaslatba.²² Kitüntetését április 12-i búcsúkihallgatásán a kormányzó személyesen nyújtotta át neki.²³ Az attasé ilyen rövid idő utáni leváltása „a legkevésbé [sic!] sem udvariatlanság akar lenni” – világított rá a budapesti japán követség első titkára a külügyminisztériumban – annak oka „kizárólag a jelenlegi háborús viszony Kínával, ahová [...] rövid időn belül el fog kelleni utaznia.”²⁴

Takaszaki Maszao őrnagy volt az, aki a japán hadvezetőség nevében 1940 elején hadianyagokat és fegyvereket ajánlott Magyarországnak megvételekre. A felkínált áruk között puskák, pisztolyok, páncéltörő ágyúk, gyalogsági lövegek, légvédelmi ágyúk, a hozzájuk tartozó lőszer, illetve repülőgépek és repülőbombák szerepeltek. A katonai attasé jelezte, hogy a felajánlott anyag a legkorszerűbb modellekből áll, amelyeket Japán meglehetősen olcsón tudna Magyarországnak szállítani. Takaszaki azt is közölte, hogy a japánok – saját költségükön – szívesen meghívnának egy magyar szakküldöttséget az anyag megtekintésére, kipróbálására és az esetleges tárgyalások lebonyolítására. A fizetési feltételekre irányuló érdeklődésre az attasé tájékoztatta a magyar felet, hogy ellenszolgáltatásként a japán hadvezetőség amerikai dollárt, angol fontot vagy hadianyag gyártására alkalmas nyersanyagot fogad el. Ilyen feltételek mellett a magyar Honvédelmi Minisztériumban nem tartották elfogadhatónak az ajánlatot.²⁵

Budapesti tartózkodása idején Takaszaki őrnagy szerepet kapott egy japán-magyar „rendjelcsere,” azaz viszonzás alapon történő kitüntetés-adományozás előkészítésében is, aminek gondolatát a japán fél vetette fel Magyarországnak az Antikomintern Paktumhoz való 1939. február 24-i csatlakozása kapcsán. A „rendjelcsere” magyar oldalán többek között vitéz Faragho Gábor és Ujszászy István vezérkari ezredes, Szentpály-Juhász Egon és Hiday Kornél alezredes, valamint Szentpétery György vezérkari százados neve szerepelt. „A japán részről benyújtott javaslatban vitéz Faragho Gábor a Szent Kincsend²⁶ III. osztályával (középkereszt), Ujszászy István, Szentpály-Juhász Egon a »Rising Sun« rend²⁷ IV. (tishti kereszt) osztályával, Szentpétery György pedig a Szent Kincsend V. (lovagkereszt) osztályával leendő kitüntetésre van előterjesztve.”²⁸ Érdemes megjegyezni, hogy az elismerésre kizemelt magyar katonatisztek mindannyian a hírszerzés és elhárítás, illetve a külfölddel való kapcsolattartás terén tevékenykedtek. Vitéz Faragho Gábor vezérkari ezredes 1938. április 1. és 1940. március 1. között a m. kir

²² HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 11.021. Pro domo.

²³ HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 26.820. Pro domo.

²⁴ HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 11.008.

²⁵ HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 3495.

²⁶ A nyolc osztályra tagolt japán Szent Kincs Rendet a császár 1888. január 4-én alapította kimagasló polgári és katonai érdemek jutalmazására. Adományozhatóságát 1919-ben nőkre is kiterjesztették. A Rend története során egyes osztályait meglehetősen gyakran adományozták külföldiek számára. *Peterson, James W.: Orders and Medals of Japan and Associated States. San Ramon, 2000. 34. o.*

²⁷ Japán első nemzeti kitüntetését, a nyolc osztályra tagolt Felkelő Nap Rendet 1875. április 10-én alapították. Általános érdemrend japán és külföldi állampolgárok kitüntetésére, mind katonai, mind polgári érdemekért. Az elsősorban a japán és külföldi uralkodóházak és arisztokrácia tagjainak adományozható különleges fokozatát, a Felkelő Nap Rend paulownia virágokkal ékesített nagyszalagját a császár 1888. január 4-én alapította. *Peterson: i. m. 12–13., 22. o.*

²⁸ HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 13.938. Pro domo.

Honvédelmi Minisztérium Elnöki B. osztályának,²⁹ Ujszászy István vezérkari ezredes 1939. május 1. és 1942. augusztus 1. között a m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztályának volt a vezetője.³⁰ Szentpály-Juhász Egon alezredes 1939. szeptember 1-től a m. kir. Honvédelmi Minisztérium Elnöki B. osztályának helyettes osztályvezetőjeként, majd 1940. március 1-jétől a m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztályán 1940. november 1-ig volt a Katonai attasé alcsoport vezetője.³¹ Hiday Kornél alezredes a m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztálya Nyilvántartó alcsoportjának orosz referense volt.³² Szentpétery György vezérkari százados 1939. szeptember 1. és 1940. február 15. között, a m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztályához beosztva, a Központi offenzív alcsoport, illetve a Nyilvántartó alcsoport vezetője volt.³³

Mielőtt azonban a kiválasztott tisztek megkapták rendjeleiket, érdekes események zajlottak a kulisszák mögött, amelyek az európai és a japán gondolkodásmód, illetve szokások közötti különbségekről is árulkodnak. A tervezett kitüntetés-adományozással kapcsolatban a magyar fél „felhívta a budapesti japán követség figyelmét arra a tényre, hogy az általánosan érvényben levő nemzetközi szokás szerint ezredeseknek és alezredeseknek középkereszt jár és kérte a javaslatnak eszerinti módosítását.”³⁴

Válaszul „a budapesti japán követségnek első titkára [...] közölte, hogy Tokióból kapott utasítás értelmében nem áll módjában a kért változtatásokat megtenni a kitüntetési javaslaton, tekintettel arra, hogy a japán kitüntetési szabályzatok szerint alezredeseknek a IV. osztály (tishti kereszt) jár, magasabb kitüntetési fokozatra fel nem terjeszthetők. Ujszászy István ezredest azért hozták szintén IV. osztályra javaslatba, mert nevezett az egyezmény megkötésekor még alezredesi rangban volt. A japán követség nevezett tagja közölte egyúttal, hogy a [...] javasolt vitéz Németh Imre vk. ezredest ez alkalommal nem áll módjukban kitüntetésre javaslatba hozni.”³⁵ Vitéz Németh Imre vezérkari ezredes, akinek kitüntetését a m. kir. Honvédelmi Minisztérium indítványozta, 1938. február 1. és 1940. december 24. között a minisztérium Elnökségének vezetője volt.³⁶ Nevét azonban (egyelőre) hiába vetették fel magyar oldalon, mivel „japán részről a dolgot tárgyaltnak tekintik, újabb propozíciók megtétele tehát kilátástalannak látszik.”³⁷

²⁹ Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Lexikon és adattár. Budapest, 2003. (A továbbiakban Szakály 2003.) 93. o. A m. kir. Honvédelmi Minisztérium Elnöki B. osztálya a külföldi államokkal kapcsolatos katonai ügyeket és a katonai attasék ügyeit irányította.

³⁰ Szakály 2003. 355. o. A m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztálya a hírszerző tevékenységet, az elhárítást, a külfölddel kapcsolatos ügyeket és (1942-ig) a propagandatevékenységet ellenőrizte és irányította a honvédségben.

³¹ HL HM Igazoló bizottsági iratok, 9593.

³² Böll Gábor: A VKF-2 szervezettörténete az újabb kutatások tükrében. In *Okváth Imre* (szerk.): *Katonai perek a kommunista diktatúra időszakában 1945–1958. Tanulmányok a fegyveres testületek tagjai elleni megtorlásokról a hidegháború kezdeti időszakában.* Budapest, 2001. 95. o.

³³ HL HM Igazoló bizottsági iratok 9597.; Böll: i. m. 82., 95. o.

³⁴ HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 13.938.

³⁵ HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 13.938.

³⁶ Szakály 2003. 254. o. A m. kir. Honvédelmi Minisztérium Elnöksége elvi és politikai ügyekkel, hírszerzéssel, kémvédelemmel és sajtóügyekkel foglalkozott.

³⁷ HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 13.938.

A fentiek ellenére a magyarok – esetleges módosítások reményében – tovább folytatták a tárgyalást, mire a japán katonai attasé, Takaszaki őrnagy 1940 márciusában kilátásba helyezte, hogy igyekezni fog Ujszászy ezredesnek a Szent Kincs Rend III. osztálya (középkeresztje) adományozását kieszközölni. Azonban „nyomatékosan felhívta a figyelmet arra, hogy a »Rising Sun« rend japánoknál rendkívüli kitüntetés, amit csak haditettek elismeréséül szoktak adni, úgy, hogy a japánok felfogása szerint a »Rising Sun« rend tiszti keresztje nagyobb erkölcsi értékű, mint a Szent Kincs rend magasabb osztálya.” Takaszaki arra is ígéretet tett, hogy vitéz Németh Imre ezredes kitüntetésére „a közeljövőben, és pedig attaché felváltáskor újabb javaslatot fog tenni.”³⁸

Hogy az attasé közreműködése eredményes volt, azt bizonyítja, hogy 1940 szeptemberében Ujszászy István vezérkari ezredes a Szent Kincs Rend III. osztálya, Hiday Kornél és Szentpály-Juhász Egon alezredes a Felkelő Nap Rend IV. osztálya, Szentpétery György vezérkari százados pedig a Szent Kincs Rend V. osztálya viselhetésének engedélyezését kérte a honvédelmi miniszter útján a kormányzótól.³⁹ (Németh Imre japán kitüntetésének részleteit lásd lentebb.)

Takaszaki Maszao őrnagy utódjával a japán kormány Josinaka Vataro⁴⁰ vezérkari ezredest delegálta a budapesti japán követséghez. Az új katonai attasé kinevezéséhez Horthy Miklós 1940. március 5-én adta meg előzetes hozzájárulását.⁴¹ Egy későbbi kitüntetési felterjesztésből megtudjuk, hogy amikor Josinaka vezérkari ezredes „az ankarai japán nagykövetségnél mint katonai attaché szolgálatot teljesített, őszinte magyarbarát érzelmeitől vezérelve, minden tekintetben a leghathatósabb támasza volt akkori, ottani katonai attachéknak [vitéz Németh Imre ezredesnek]. Ezen időben szerzett érdemeiért a Mér [Magyar Érdemrend] középkeresztjével lett kitüntetve.”⁴² E kitüntetését 1939-ben kapta meg.⁴³ Josinaka vezérkari ezredest 1941. március 1-jével vezérőrnaggyá léptették elő.⁴⁴

Ugyancsak 1940 márciusában került budapesti beosztásába Nisi Hiszasi őrnagy, a katonai attasé segédje.⁴⁵ Nisi őrnagy egy évig, 1941 áprilisáig volt Josinaka tábornok segédje, majd áthelyezték Berlinbe a német szárazföldi haderő főparancsnokságára (Oberkommando des Heeres), ahol a japán összekötő törzs hírszerző tisztjeként működött.⁴⁶

Utódja a budapesti japán katonai attaséhelyettesi poszton Nakamura Kenicsi⁴⁷ őrnagy lett, akit 1941. március 25-én neveztek ki a budapesti japán követséghez.⁴⁸ Nisi őrnagyot

³⁸ HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 13.938.

³⁹ HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 55.612.

⁴⁰ Josinaka Vataro (?–?) altábornagy. 1937–1938 között vezérkari beosztásban szolgált, 1939–1940 között ankarai, 1940–1942 között budapesti és belgrádi katonai attasé, 1942–1945 között vezérkari és csapatparancsnoki beosztásokban szolgált. www.generals.dk

⁴¹ HL Legfelsőbb elhatározások I. 41. 1940. 72. d. 973/K. I.–1940.

⁴² HL HM 1942. Elnöki B. oszt. 40.576.

⁴³ Magyarország tiszti cím- és névtára. II. évf. Budapest, 1942. 719. o.

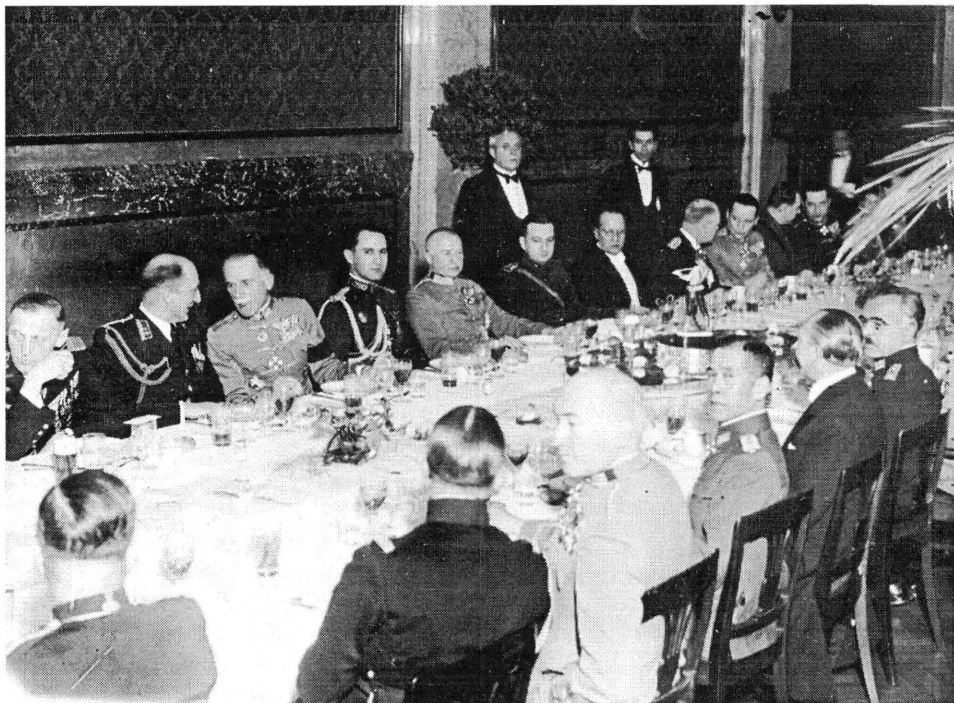
⁴⁴ HL HM 1941. Elnöki B. oszt. 15.858.

⁴⁵ MOL K 62. 26. cím, 8. cs. Japán. 2. rész. 20.997/2/1940–Küm.

⁴⁶ HL HM 1941. Elnöki B. oszt. 23.858.; HL HM 6776. cs. Eln. 8. e. oszt. Szám nélküli iratok, 1944.

⁴⁷ Nakamura Kenicsi (1906–?) 1940. augusztus 1-jével őrnagy. 1940. május 4. és 1941. március 21. között a Vichy-i, 1941 áprilistól a budapesti japán katonai attasé segédje. HL HM 1941. Elnöki B. oszt. 23.858.

⁴⁸ HL HM 1941. Elnöki B. oszt. 23.858.

*Magyarországon akkreditált katonai attasék találkozója 1940-ben (?).
A háttal ülő sorban jobbról a harmadik Josinaka Vataro vezérkari ezredes,
budapesti japán katonai attasé. (Fekete Ferenc gyűjteményéből.)*

budapesti szolgálattételért 1941-ben a Magyar Érdemrend tisztikeresztjével tüntették ki,⁴⁹ míg későbbi tevékenységéért – már alezredesként – megkapta az 1943-ban kifejezetten külföldiek elismerésére alapított Magyar Szent Korona Rend⁵⁰ középkeresztjét hadidíszítménnyel és kardokkal.⁵¹

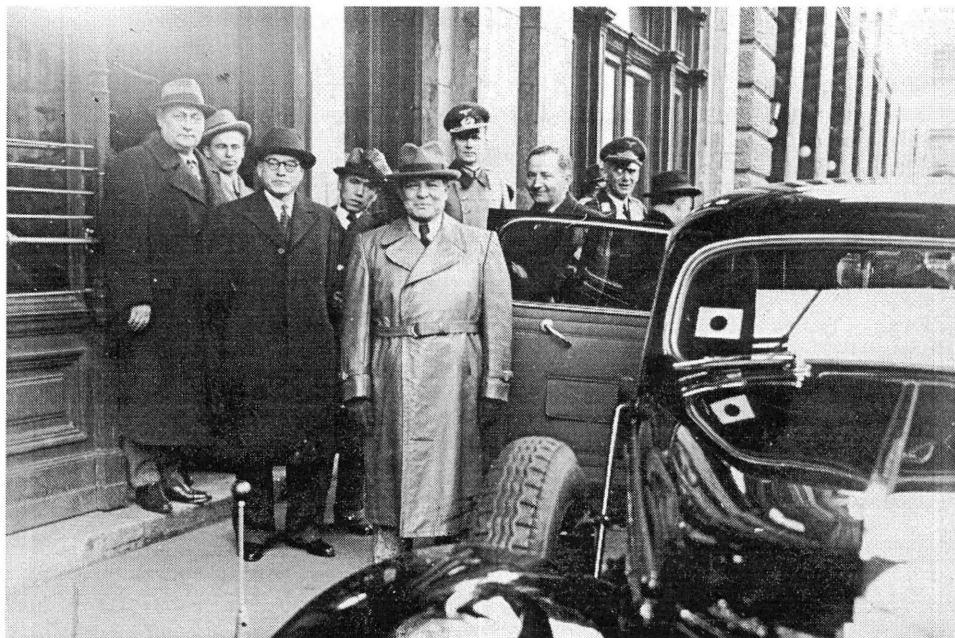
Josinaka tábornok és Nisi őrnagy neve egy további magyar kitüntetéssel kapcsolatban is felmerült. 1941 júliusában a m. kir. Honvédelmi Minisztérium Elnöki B. osztálya – a honvédelmi miniszter és a Honvéd Vezérkar Főnöke hozzájárulásával – a kormányzó jóváhagyását kérte ahhoz, hogy az Erdélyi Emlékérmeket a német, olasz, japán és bolgár katonai és légügyi attasék, illetve segédek, valamint egyes német tisztek és beosztottjaik is megkaphassák.⁵² Az indoklás szerint az attasék és segédek azért jöttek tekintetbe az

⁴⁹ Magyarország tisztí cím- és névtára. 51. évf. Budapest, 1944. 792. o.

⁵⁰ A Magyar Szent Korona Rendről *Felszeghy Ferenc – Rátvay Imre – Petrichevich György – Ambrózy György* (szerk. biz.): A rendjelek és kitüntetések történelmünkben. Budapest, é. n. [1943.] 462–464 o.; *Pandula, Attila*: Zur Geschichte des Ordens der Ungarischen Heiligen Krone. *Orden und Ehrenzeichen*, 42. sz. 2006. április. 5–14. o.

⁵¹ HL HM 6776. cs. Eln. 8. e. oszt. Szám nélküli iratok, 1944.

⁵² A témáról bővebben *Pandula Attila*: Egy elmaradt „Erdélyi Emlékérem”-adományozás. *Turul*, 2003/3–4. 85–89. o.

*Osima Hirosi tábornok, berlini japán nagykövet Budapestre érkezik, 1942 április.
A képen látható három japán személy balról jobbra: Okubo Tositaka budapesti japán
követ, Josinaka Vataro vezérőrnagy, budapesti japán katonai attasé és Osima tábornok.
(Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Fényképtár: Lt. sz. 62.6098.)*

érem adományozására, mert Kelet-Magyarország és Észak-Erdély 1940-es visszacsatolása alkalmával „hathatós közreműködést” fejtettek ki, illetve mert részt vettek Horthy 1940. szeptember 15-i ünnepélyes kolozsvári bevonulásán. A javasolt külföldi tiszték listáján két japán név szerepelt: Josinaka Vataro tábornok, budapesti japán katonai attasé, valamint segédjéé, Nisi Hiszasi őrnagyé. A kormányzó nem járult hozzá az emlékérem odaítéléséhez külföldiek számára.⁵³

Josinaka Vataro katonai attasé budapesti szolgálata ideje alatt számos jelentős esemény történt a japán–magyar diplomáciában. Ilyen volt például Osima Hirosi tábornok, berlini japán nagykövet 1941 júliusi magyarországi látogatása.⁵⁴ A korábban Budapesten is akkreditált japán katonai attasét Horthy Miklós Kenderesen fogadta, Bárdossy László miniszterelnök pedig a fővárosban adott villásreggelit a magas rangú vendég tiszteletére. A déjeuner-n megjelent többek között Okubo Tositaka budapesti japán követ, Josinaka Vataro tábornok és Nakamura Kenicsi őrnagy, valamint Banzai Kazujosi⁵⁵ tábornok berlini japán katonai attasé és Nisi Hiszasi őrnagy, korábbi budapesti japán katonai attasé-

⁵³ HL HM 1941. Elnöki B. oszt. 43.611.

⁵⁴ MOL K 62. 25. cím, 8. cs. Japán. 1. rész. 22.377/1941–Küm.

⁵⁵ Banzai Kazujosi (1892–1946) altábornagy. 1935–1938 között csapatparancsnoki beosztásokban, 1938–1940 között japán katonai oktatási intézményekben teljesített szolgálatot, 1940–1943 között berlini japán katonai attasé, 1943–1945 között csapatparancsnoki beosztásokban szolgált. www.generals.dk

helyettes, a német szárazföldi haderő főparancsnokságára beosztott japán hírszerző tiszt.⁵⁶ Osima tábornoknak a kormányzó Kenderesen tett látogatása alkalmával személyesen nyújtotta át a Magyar Érdemrend nagykeresztjét.⁵⁷ Osimának egyébiránt – bár korábban katonai attaséként szolgált Budapesten – ez volt az első magyar kitüntetése, mivel Magyarországon a katonai attasék az 1930-as évek elejéig visszahívásuk alkalmából nem részesültek rendjeladományban.⁵⁸

Katonadiplomáciai szempontból ugyancsak jelentős esemény volt Szaszamoto Sundzsi tartalékos főhadnagy beosztása a keleti hadszíntéren tevékenykedő m. kir. honvéd haditudósító századhoz. A japán tiszt 1942 nyári „vendégszerepléséről” számos fényképfelvétel készült, sőt a m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 6. osztálya⁵⁹ „a szovjet elleni hadműveletek alkalmával, a m. kir. honvédség csapataival szoros együttműködésben, az ellenség előtt kifejtett kimagasló teljesítményéért” a Magyar Érdemrend hadiszalagos, kardos lovagkeresztjével való kitüntetésre is javasolta. A tiszteletbeli magyar haditudósító számára a kormányzó végül 1942. szeptember 24-i legfelsőbb elhatározásával a Magyar Érdemrend lovagkeresztjét „csak” hadiszalagon, kardok nélkül adományozta.⁶⁰ Ismereteink szerint ez volt az egyetlen olyan eset, amikor japán katona a Magyar Érdemrend valamely fokozatát hadiékítménnyel kapta meg.

Az 1940–1942 közötti időszakra vonatkozóan még az alábbi japán tiszték (és tisztviselők) kitüntetési ügyeiről számolhatunk be. Dr. Deseő László ezredes, moszkvai magyar katonai attasé⁶¹ 1940 májusában a Magyar Érdemrend középkeresztjével való kitüntetésre javasolta Doi Akio vezérkari ezredes, moszkvai japán katonai attasét. A m. kir. Honvéd Vezérkar Főnökéhez felterjesztett kitüntetési javaslatában erre nézve a következő indoklást találjuk: „Doy [sic!] ezredes sok beosztottjával együtt melegen támogatott. Moszkvába való visszaérkezésem után felkeresett, s kormányának utasítására a legmeszebbmenő támogatását ajánlotta fel, s tényleg az összes attachék közül engem segített legjobban. Nevezett két évet töltött orosz csapatszolgálatban, annival megbízhatóbbak voltak hírei és ítéletei. Helsinkiben tartózkodásom alatt is többször személyesen felkeresett híreivel.” A kitüntetés adományozásával kapcsolatban a m. kir. külügyminiszter esetleges észrevételeit kérő honvédelmi miniszteri kiadvány ehhez még hozzátézi: „Kiváló értesüléseivel [ti. Doi Akio ezredes] nagyban megkönnyítette moszkvai katonai attachénk sokszor nehéz helyzetét és ezáltal a magyar ügynek igen értékes és elismeréreméltó szolgálatakat tett.” A japán ezredes kitüntetéséhez 1940 októberében Horthy Miklós is megadta előzetes hozzájárulását, a tiszti cím- és névtárban a Magyar Érdemrenddel kitüntetett külföldiek között azonban nem szerepel Doi Akio neve.⁶²

⁵⁶ Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Fényképtár. Lt. sz.: 62.6095.

⁵⁷ *Pester Lloyd Morgenblatt*, 1941. július 27. 7. o.

⁵⁸ MOL K 62. 26. cím, 8. cs. Japán. 2. rész. 9082/1/1929–Küm.

⁵⁹ A m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 6. osztálya (1942–1945 között) a propagandatevékenységet ellenőrizte és irányította a honvédségben, s ennek részeként hatáskörébe tartozott a haditudósító századok szervezése, irányítása, a tőlük beérkezett anyag kiértékelése, feldolgozása és nyilvánosságra hozása.

⁶⁰ HL Legfelsőbb elhatározások I. 41. 1942. 76. d. 729/K/K. I.–1942.

⁶¹ Dr. nemes Deseő László (1893–1948) ezredes, később vezérőrnagy. 1935 december és 1939 április között moszkvai, 1939 április és december között helsinki, majd 1939 december és 1940 július között ismét moszkvai magyar katonai attasé. *Szakály* 2003. 83. o.

⁶² HL HM 1940. Elnöki B. oszt. 28.362.

A magyar haditudósító századhoz beosztott Szaszamoto Szundzsi tartalékos főhadnagy Rakovszky György vezérőrnaggyal, a III. hadtest parancsnokával a keleti hadszíntéren, 1942. június 27. (Hadtörténeti Múzeum, Fotóarchívum. Lt. sz. 51.860.)

1942 áprilisában a m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztályának „X” (rejtjelfejtő) alcsoportja magyar kitüntetésre hozta javaslatba a budapesti japán katonai attasé mellé beosztott Szakurai Nobuta alezredest, valamint Hakata Csozaemon, Horiucsi Ki és Inaba Akira japán császári vezérkari tisztviselőt, ez utóbbiak rendfokozata – a felterjesztés szerint – főhadnagynak felelt meg. „Nevezettek 1940 augusztus hó kezdete óta rejtjel megfejtés terén az X. alcsoporttal Budapesten együttműködnek és több mint másfél éves együttműködésük alatt e téren az országnak [...] kiválóan hasznos és értékes szolgálásokat tettek,” olvasható a felterjesztésben. Szakurai alezredest ezért a Magyar Érdemrend tisztikeresztjével, a három tisztviselőt pedig a Magyar Érdemrend lovagkeresztjével való kitüntetésre javasolta a m. kir. honvédelmi miniszter. Miután a kitüntetések tekintetében külpolitikai szempontból sem merült fel észrevétel, azokhoz júniusban a kormányzó is megadta előzetes hozzájárulását. Miután azonban a m. kir. külügyminiszter útján a budapesti japán katonai attasé tudomást szerzett a kitüntetési javaslatról, „ki-
fejezésre juttatta, hogy a fentemlített [sic!] japán tisztviselők, ha egyetemi végzettségük is van, mégis csak altiszt rankban vannak és ezért nem jöhetnek tekintetbe a Mér [Magyar Érdemrend] lovagkeresztjével való kitüntetésre. Ezenkívül saját szempontból nem tartja kívánatosnak, hogy a hozzá beosztottak közül három kiemelve magyar kitüntetésben részesüljön és ezért Szakurai vk. alezredest kitüntetésével egyetért és egyúttal kéri a három tisztviselő kitüntetési javaslatát visszavonni.” Amint láthatjuk, a japánok kitunte-

tési politikájában fentebb már tapasztalt szigorú elvek itt is érvényre jutottak. De személyes érdekek is! A japán katonai attasé ugyanis egyúttal kérte, hogy a javasolt tisztviselők helyett Nakamura őrnagyot, az ő segédjét terjesszék fel magyar kitüntetésre, „de erre nézve közöltetett velem, hogy ez nevezett[nek] csak két évi itteni működése után lesz lehetséges, vagy pedig abban az esetben, ha Budapestről elhelyeztetnék.”⁶³ A javasolt személyek közül tehát egyedül Szakurai Nobuta alezredes kitüntetése „kapott zöld utat” – a Magyar Érdemrend tisztikeresztjének adományozását a tiszti cím- és névtár erősíti meg.⁶⁴

1942 novemberében a stockholmi japán katonai attasét terjesztették fel magyar kitüntetésre. „Onodera Makoto japán vk. ezredes, aki 1941. év elejétől Stockholmban mint japán császári katonai attaché működik, a m. kir. Honvédség kirendelt szerveit mindenkor feladatuk teljesítésében a leghathatósabban és legönzettelenebbül támogatta. [...] oly fontos útbaigazításokkal és tanácsokkal szolgált, melyek szerveinknek a jövőben is feladatuk eredményes végrehajtása szempontjából rendkívül hasznosak. Magyarbarát érzelmei és mindenkor nyilvánított szolgálatkészsége, valamint a már eddig is magyar szempontból szerzett kiváló érdemei, kívánatosá teszik, hogy [...] látható magyar kitüntetésben részesüljön. A fentiekben felsorolt érdemeiért a MÉR [Magyar Érdemrend] középkeresztjével való kitüntetésre jönnék tekintetbe.”

A felterjesztésből kiderül továbbá, hogy Onodera ezredes magyar kitüntetését a stockholmi magyar katonai hírszerző szerv már korábban kezdeményezte, ám annak idején az indítvány „a külföldiek részére alakítandó magyar érdemrend alapításáig asserváltni javasoltatott.” Az eredeti előterjesztés idején tehát már tervezték a Magyar Szent Korona Rend megalapítását, s annak valamely fokozatával szándékoztak a stockholmi japán katonai attasét is kitüntetni. A javaslattevő stockholmi magyar szerv azonban 1942 végén „a magyar érdekek szempontjából” feltétlen szükségesnek vélte Onodera ezredes mielőbbi kitüntetését, ezért az előterjesztésre ismét sor került. Horthy Miklós 1942. december 22-én előzetesen hozzájárult a stockholmi japán katonai attasé részére a Magyar Érdemrend középkeresztjének adományozásához.⁶⁵ Kitüntetése a tiszti cím- és névtárban már 1943-as évszám alatt szerepel.⁶⁶

Közben további magyar tisztek kaptak japán kitüntetést. A kormányzó 1941. december 19-i legfelsőbb elhatározásával engedélyezte, hogy vitéz Faragho Gábor vezérőrnagy a japán Szent Kincs Rend III. osztályát elfogadhassa és viselhesse.⁶⁷ Faragho Gábor nevével már a japán-magyar „rendjelcsere” értelmében elsőként kitüntetésre javasolt magyar tisztek nevei között találkozhattunk, ám akkor nem kapta meg a kilátásba helyezett III. osztályú Szent Kincs Rendet, hiszen, amint láthattuk, az akkori budapesti japán katonai attasé végül kieszközölte, hogy azt a kitüntetést Ujszászy István vezérkari ezredes kapja meg.

Mivel japán részről az 1940-es adományozás alkalmával meghatározott számú és fajtájú kitüntetés volt előirányozva, Faragho Gábor akkor kimaradt a „rendjelosztásból,” s kitüntetésére csak több mint egy évvel később került sor. Bár az adományozás pontos dá-

⁶³ HL HM 1942. Elnöki B. oszt. 22.161.

⁶⁴ Magyarország tiszti cím- és névtára. 50. évf. Budapest, 1943. 775. o.

⁶⁵ HL HM 1942. Elnöki B. oszt. 71.050.

⁶⁶ Magyarország tiszti cím- és névtára. 51. évf. Budapest, 1944. 787. o.

⁶⁷ HL Legfelsőbb elhatározások I. 41. 1941. 74. d. 449/K/K. I.–1941.

tumát nem ismerjük, valószínűleg 1941 őszén történt, amikor Faragho vezérőrnagy a m. kir. Honvédelmi Minisztérium Elnökségének volt a vezetője.⁶⁸ Japán kitüntetése ma a Hadtörténeti Múzeum Numizmatikai gyűjteményében van.⁶⁹

1942. június 20-i legfelsőbb elhatározásával Horthy Miklós újabb magyar tiszteknek engedélyezte japán rendjelek elfogadását és viselését: vitéz Németh Imre és Ujszászy István vezérőrnagy a III. osztályú Felkelő Nap Rend, nemes Petrikovits István ezredes pedig a III. osztályú Szent Kincs Rend jelvényeit fogadhatta el és viselhette. Az elhatározást közlő 1942. július 14-i Honvédségi Közlönyben tévesen vitéz nemes dési Bajnóczy József vezérezredes neve mellett is a japán Felkelő Nap Rend III. osztálya szerepel, levéltári forrásokból azonban kiderül, hogy ő valójában az első világháború emlékére kiadott Tiroli Tartományi Emlékérem elfogadására és viselésére kapott engedélyt.⁷⁰ Németh Imre az adományozás idején a m. kir. I. honvéd hadtesthez beosztott tábornok,⁷¹ Ujszászy István a m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztályának, Petrikovits István a 2. osztály „X” (rejtjelfejtő) alcsoportjának vezetője volt.⁷² Ujszászynak – mint láthattuk – ez már a második japán kitüntetése volt, s mindkettőt ugyanabban a beosztásában kapta.

Az alábbiakban kiemelünk néhány érdekes epizódot Josinaka Vataro budapesti japán katonai attasé működésének időszakából a japán–magyar katonadiplomáciai kapcsolatok területéről. 1941. február 10-én Josinaka vezérkari ezredes és Nisi őrnagy látogatást tett a Ludovika Akadémián.⁷³ 1941. október 3-án Imaoka japán állatorvos őrnagy tekintette meg a bábolnai ménesgazdaságot Nakamura őrnagy katonai attaséhelyettes kíséretében.⁷⁴ 1941 őszén a budapesti japán katonai attasé azzal a kéréssel fordult a m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztálya Attasé alcsoportjához, hogy „a háború folyamán forgalomba került valamennyi háborús röplap, háborús falragasz és propaganda kiadvány két-két példányát Japánba való továbbítás céljából” szerezzék be számára. A kérést az osztály – Különleges alcsoportja útján – rövid időn belül teljesítette.⁷⁵

A korszak élénk japán–magyar katonai és kulturális kapcsolatait tükröző esemény volt a Magyar Tűzharcos Szövetség és a Magyar–Nippon Társaság által szervezett magyar–japán bajtársi ünnepség 1942. április 19-én Budapesten, amelyen – Az Őrszem című altisztí folyóirat tudósítása szerint – „a budapesti japán császári követség és a Budapesten élő japán kolónia tagjai teljes létszámban megjelentek.” A lap beszámolójában a találkozó kapcsán a következőket olvashatjuk: „A japán nemzet több ízben tanújelét adta a magyarokkal szemben érzett őszinte rokonszenvének és megbecsülésének. A világháború folyamán orosz hadifogságba került magyar frontharcosok, akik a kelet-szibériai hadifogoly táborokban érintkezésbe jutottak a felkelő nap országának hős katonáival, még ma is őszinte elismeréssel és hálás szívvel gondolnak arra a testvéri segíteni akarásra,

⁶⁸ Vitéz Faragho Gábor vezérőrnagy 1941. szeptember 1. és 1942. november 15. között volt a m. kir. Honvédelmi Minisztérium Elnökség vezetője. *Szakály* 2003. 93. o.

⁶⁹ HM HIM Hadtörténeti Múzeum. Lt. sz: 75.697.1./É.

⁷⁰ HL Legfelsőbb elhatározások I. 41. 1942. 75. d. 627/K/K. I.–1942.

⁷¹ *Szakály* 2003. 254. o.

⁷² *Böll*: i. m. 97. o.

⁷³ *Ludovikás évkönyv*, XIX. évf., 1941 december. 100. o.; HL HM 1941. Elnöki B. oszt. 8497.

⁷⁴ HL HM 1941. Elnöki B. oszt. 68.645.

⁷⁵ HL HM 1941. Elnöki B. oszt. 67.845.

amellyel a japán katonák a magyar hadifoglyok sorsán segíteni igyekeztek. A szibériai hadifoglyok nagy része a japánok támogatásával tudott hazájába visszatérni. Ennek az elgondolásnak a jegyében határozta el a Magyar Tűzharcos Szövetség, hogy a japán tűzharcos bajtársak részére magyar bajtársi lobogót adományoz. A lobogó ünnepélyes átadása megható bajtársi ünnepség keretében zajlott le.⁷⁶ Az ünnepélyen leventezenekar játszotta a japán és magyar himnuszt, s bemutatásra került a „Japán őrvjárát” című japán háborús film is.⁷⁷ (Április 25-én Békéscsabán, a Magyar–Nippon Társaság és a Magyar Vöröskereszt helyi fiókja által szervezett japán esten a honvédszenekar játszotta a japán és magyar himnuszt, illetve különféle japán és magyar indulókat.⁷⁸)

Érdekesként megemlíthetjük, hogy a japán katonai attasék irodája a tárgyalt időszakban a követségtől eltérő helyen, a II. kerületi Nagyajtai utca 1/b. szám alatt volt, amely ház lakói egyébként – a Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztálya Defenzív (kémelhárító) alosztályának közlése szerint – „megbízható, rendes, magyar állampolgárok” voltak, valamint a házban egy japán tisztviselő is lakott. A japán katonai attasé irodája egyúttal lakásul szolgált az ottani feladatokat ellátó magyar mindenesnek is.⁷⁹

Josinaka vezérőrnagy családjával együtt két és fél évet töltött Magyarországon. Szolgálati tevékenységének magyar szemszögből való értékelésére lássunk két korabeli példát. Az egyik a katonai sajtóból származik: „Mindazok, akiknek alkalmuk volt személyesen megismerni, tudják, hogy a tábornok milyen őszinte, igaz barátja Magyarországnak és ittléte alatt sokat munkálkodott a két testvérország [sic!] közötti barátság kimélyítésén.”⁸⁰ A másik idézet a magyar katonai vezetés hivatalos álláspontját tükrözi:

„Mióta Yoshinaka vezérőrnagy Budapesten mint japán katonai attaché működik, hű maradt az Ankarában tanúsított elveihez és minden egyes alkalmat megragadott, hogy a Magyarország iránti barátságának kifejezést adhasson. A m. kir. honv. vezérkar vele hivatalosan érintkező közegeinek mindenkor a legnagyobb készséggel rendelkezésére állt és [...] a legnagyobb tapintattal működve mindenkor hathatós támasznak volt tekinthető. Egy katonai attasé szolgálati tevékenységének minden ágában magyar szempontból tekintve oly eredményteljes tevékenységet fejtett ki, mely érdemessé teszi arra, hogy [...] újból látható magyar kitüntetésben részesíttessék.”⁸¹

Josinaka tábornok fent említett érdemeinek magyar rendjel adományozása általi újabb elismerése 1942 nyarán vált időszerűvé, amikor szóba került, hogy a katonai attasét hamarosan felmentik beosztásából és visszahívják hazájába. Visszautazásának időpontját csupán az tette bizonytalanná, hogy meg kellett várnia, amíg a szovjet hatóságok kiadják az átutazási vízumot az ő és családja részére. (Japán és a Szovjetunió között a semleges viszony egészen 1945 augusztusáig fennállt.) Az attasé a vízum kézhezvételétől számított 10 nap múlva szándékozott családjával együtt útnak indulni Törökországon keresztül Japánba. Ennek érdekében meg is tette a szükséges intézkedéseket az ankarai japán

⁷⁶ *Az Őrszem*, 1942. május 20. 4. o.

⁷⁷ *Nagy Iván*: i. m. 139. o.

⁷⁸ *Nagy Iván*: i. m. 139–140. o.

⁷⁹ HL HM 1941. Elnöki B. osztály 38.527.

⁸⁰ *Magyar Katonaiújság*, 1942. december 12. 2. o.

⁸¹ HL HM 1942. Elnöki B. oszt. 40.576.

nagykövetségénél. Az ottani japán katonai attasé arról tájékoztatta, hogy az átutazó vízum kiadására a tapasztalatok szerint körülbelül három hetet kell várni. Természetesen felmerült annak a lehetősége is, hogy a keleti fronton zajló hadműveletek miatt az utazás nem válik lehetővé. Ez esetben Josinaka tábornok továbbra is megmaradt volna budapesti japán katonai attaséi beosztásában.⁸²

Josinaka Vataro végül 1942. november 23-án jelentette be, hogy megkapta a szovjet vízumot, s hogy december elején el kell hagynia Magyarországot. Mivel az attasé távo-zása július óta várható volt, és kitüntetési ügye is elő volt készítve, a kormányzó már két nap múlva búcsúkihallgatáson fogadta a japán tábornokot, akinek ez alkalommal szemé-lyesen nyújtotta át a Magyar Érdemrend három évvel korábban adományozott középke-resztjéhez a csillagot. A kitüntetési eljárás hivatalos lefolytatására utólag került sor.⁸³ Ez lehet az oka annak, hogy a tiszti cím- és névtárban 1943-as évszám alatt szerepel Josinaka tábornok újbóli kitüntetése.⁸⁴ A távozó katonai attasé búcsúteája november 30-án volt a Gellért-szállóban, számos előkelő személy részvételével.⁸⁵

Josinaka tábornok 1942 december eleji távozása után az attaséi teendőket ideiglene-sen segédje, Nakamura Kenicsi őrnagy látta el.⁸⁶ Josinaka Vataro utódjául a japán csá-szári kormány Hajasi Tahei⁸⁷ ezredest jelölte ki. Kinevezéséhez Horthy Miklós 1943. ja-nuár 11-én adta meg előzetes hozzájárulását.⁸⁸ Az új attasé tiszteletére 1943. február 25-én a Duna-palotában adtak díszebédet.⁸⁹

1943 tavaszának kiemelkedő kulturális eseménye volt a Haditudósító kiállítás május 2-i ünnepélyes megnyitása a pesti Vigadóban. Ez alkalommal a magyar közélet előkelő-ségein és a honvédség illusztris képviselőin kívül megjelentek a Budapesten akkreditált diplomáciai kar tagjai is, köztük Hajasi Tahei ezredes budapesti japán katonai attasé, va-lamint segédje, Nakamura Kenicsi őrnagy. Egy akkor készült fényképfelvétel tanúsága szerint a megnyitón a két japán diplomata nagy érdeklődéssel tekintette meg a magyar haditudósító alakulatok keleti hadszíntéren készített fotóit és alkotásait.⁹⁰

Ugyancsak az 1943-as esztendő krónikájához tartozik, hogy japán katonai küldöttsé-gek látogatást tettek magyar hadiipari üzemekben. 1943 júniusában a Gamma műveket és a Ganz-gyárat látogatták meg japán tisztek és mérnökök.⁹¹

1943. március 28-án Kóbor Frigyes vezérkari őrnagy helsinki magyar katonai attasé magyar hadikitüntetésre javasolta Onoucsi Hirosi vezérkari ezredes, helsinki japán kato-

⁸² HL HM 1942. Elnöki B. oszt. 40.576. Pro domo.

⁸³ HL HM 1942. Elnöki B. oszt. 42.878.

⁸⁴ Magyarország tiszti cím- és névtára. 51. évf. Budapest, 1944. 781. o.

⁸⁵ *Magyar Katonaiújság*, 1942. december 12. 2. o.

⁸⁶ HL HM 1942. Elnöki B. oszt. 40.576. Pro domo.

⁸⁷ Hajasi Tahei (1900–?) ezredes. 1939-től a japán hadiakadémia tanára, 1943 januártól budapesti japán ka-tonai attasé. HL HM 1942. Elnöki B. oszt. 74.141.; 6776. cs. Eln. 8. e. oszt. Szám nélküli iratok, 1944.

⁸⁸ HL Legfelsőbb elhatározások I. 41. 1942–1943. 77. d. 140/K. I.–1943.

⁸⁹ HL HM 1943. Elnöki B. oszt. 16.267.

⁹⁰ *Magyar Katonaiújság*, 1943. április 24. 3. o., 1943. május 8. 3. o.; Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Fényképtár. Lt. sz.: 62.4363.

⁹¹ HL HM Elnöki B. oszt. 1943. 33.312. és 34.202.

Hajasi Takei ezredes, budapesti japán katonai attasé és helyettese, Nakamura Kenicsi őrnagy a Haditudósító kiállítás megnyitóján a Pesti Vigadóban, 1943. május 2. (Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Fényképtár. Lt. sz. 62.4363.)

nai attasét. A szűkszavú felterjesztés a következő indoklást tartalmazza: „Jelentem, hogy huzamos idő óta hírszerzés tekintetében a legszorosabb együttműködésben dolgozom itteni japán kollégámmal. Hírközlései folytatólagosak és nagyon értékesek.” A m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztályának címzett javaslat a japán ezredesnek a Magyar Szent Korona Rend hadidíszítményes és kardos középkeresztjével való kitüntetését indítványozta, amit Horthy Miklós 1943. július 24-i legfelsőbb elhatározásával hagyott jóvá.⁹²

Hajasi ezredesnek és Nakamura őrnagynak a kormányzó 1944. március 24-én a Magyar Szent Korona Rend hadidíszítménnyel és kardokkal ékesített közép-, illetve tisztikeresztjét adományozta.⁹³ A Magyar Szent Korona Renddel az eddigiekben említett japán személyeken kívül még Numata Eidzsi vezérőrnagy Vichy-i japán katonai attasét tüntették ki, aki a Rend hadidíszítményes, kardos középkeresztjét a csillaggal kapta – az adományozás idejét és apropóját nem ismerjük.⁹⁴

⁹² HL HM 1943. Elnöki B. oszt. 25.492.; HL HM 1943. Elnöki B. oszt. 39.371.; HL HM 6776. cs. Eln. 8. e. oszt. Szám nélküli iratok, 1944.

⁹³ HL HM 6776. cs. Eln. 8. e. oszt. Szám nélküli iratok, 1944.

⁹⁴ HL HM 6776. cs. Eln. 8. e. oszt. Szám nélküli iratok, 1944.

Részletes információval nem rendelkezünk, azonban tudunk egy további magyar tiszt japán kitüntetéséről. Az erre vonatkozó forrás szerint vitéz Hollós Lajos alezredes a japán Felkelő Nap Rend IV. osztályának volt a tulajdonosa.⁹⁵ Hollós Lajos a Honvéd Vezérkar Főnöke 2. osztálya Offenzív (hírszerző) alosztálya rádiós csoportjának volt a vezetője.⁹⁶

*

Amint a fentiekből is kiviláglik, Japán és Magyarország hadereje a második világháború időszakában elsődlegesen a katonai hírszerzés és kémelhárítás terén működött együtt, amely Japánnak kétségtávolan a Szovjetunióval kapcsolatos értesülések megszerzése miatt volt fontos. Ezen az együttműködésen kívül a korszakban sor került számos olyan katonai vonatkozású eseményre, amelyekre két ország diplomáciai érintkezésének tipikus megnyilvánulásaként tekinthetünk (például katonai attasék hadgyakorlatokon való részvétele), s így japán–magyar szempontból különösebb jelentőségük nincs; s voltak olyanok is, amelyeknek csak propagandaszerepét lehet kiemelni (például japán tiszt beosztása a keleti fronton működő magyar haditudósítókhoz).

⁹⁵ HL HM 6776. cs. Eln. 8. e. oszt. Szám nélküli iratok, 1944.

⁹⁶ *Böll*: i. m. 82. o

Gergely Pál Sallay

THE MILITARY ASPECTS OF JAPANESE-HUNGARIAN
DIPLOMATIC RELATIONS, 1938–1944

Summary

On the strength of recent research results, the author aims at introducing the military aspects of the Japanese-Hungarian diplomatic relations between 1938 and 1944. 1938 was a milestone in the history of Japanese-Hungarian relations, as that was the first time that a Japanese Embassy was established in Hungary. Before the First World War, the Far Eastern country's ambassadors to the Austro-Hungarian Monarchy lived and worked in Vienna. On 24 July 1914, Japan broke off diplomatic relations with Austria-Hungary, and official relationships were re-established only eight years later, by that time between Japan and the two separate states of the one-time Austro-Hungarian Monarchy. The Imperial Japanese ambassador to Vienna, who presented his credentials on 9 February 1922, and his successors were accredited to Hungary, too. Up to May 1938, the Japanese ambassadors managed the affairs between their country and Hungary from the Austrian capital. Likewise, the military attachés assigned to the Japanese Embassy in Vienna were also accredited to Budapest. The first of them was appointed to this post on 17 June 1923. As a result of Austria's annexation by the Third Reich in 1938, however, it became unnecessary to maintain a high-level Japanese diplomatic mission in Vienna, since the Japanese ambassador to Berlin represented his country in relation to Austria, too. Thus, a new Japanese ambassador was accredited to the Royal Hungarian government on 17 June 1938, who arrived in Hungary in July to fill his position in Budapest. In parallel with this, the military attaché appointed to the Japanese Embassy in Vienna was transferred to the Hungarian capital in June 1938. For lack of knowledge, it is only rendered possible that the Japanese diplomats left Hungary in the middle of 1944, this year being the closing date of the study.

During the Second World War, the Japanese and Hungarian armed forces cooperated in the fields of military intelligence and counterintelligence primarily, which was certainly in the interest of Japan because of the obtainable information concerning the Soviet Union. Besides this cooperation, there were several military-related events in the period, which can be considered as the typical manifestation of two countries' diplomatic relations (for example the participation of military attachés at army exercises), and there were others, which served propaganda purposes (such as detaching a Japanese officer to the Hungarian war correspondents on the Eastern Front).

Gergely Pál Sallay

RELATIONS DE DIPLOMATIE MILITAIRE ENTRE LE JAPON
ET LA HONGRIE, 1938–1944

Résumé

Le but de l'étude est de présenter, selon les résultats de recherches, l'évolution des relations de diplomatie militaire entre le Japon et la Hongrie durant la période 1938–1944. En raison de l'ouverture de la première ambassade du Japon en Hongrie, 1938 fut une année cruciale dans l'histoire des relations hungaro-japonaises. Jusqu'à l'éclatement de la Première Guerre mondiale, l'ambassadeur du Japon accrédité à la Monarchie Austro-hongroise remplit ses fonctions à Vienne. Le 24 juillet 1914, le Japon rompit ses relations diplomatiques avec l'Autriche-Hongrie. Ce n'est que huit ans plus tard que les relations officielles reprirent entre le pays insulaire et les deux États successeurs – désormais indépendants – de la Monarchie. L'ambassadeur de l'Empire du Japon à

Vienne – qui remit ses lettres de créance le 9 février 1922 –, ainsi que ses successeurs furent également accrédités en Hongrie. Aussi les ambassadeurs du Japon traitèrent-ils les affaires hungaro-japonaises depuis la capitale autrichienne jusqu'en mai 1938. De même, les attachés militaires de l'Ambassade du Japon à Vienne furent aussi accrédités à Budapest. Le premier d'entre eux reçut sa nomination le 17 juin 1923. Toutefois, dès 1938, il devint inutile de maintenir un corps diplomatique de haut niveau à Vienne, car à l'issue de l'Anschluss, c'est l'ambassadeur du Japon à Berlin qui remplit les fonctions d'ambassadeur aussi pour l'Autriche annexée par le Troisième Reich. Ainsi le nouvel ambassadeur du Japon, accrédité au gouvernement royal hongrois le 17 juin 1938, arriva-t-il en Hongrie en juillet pour occuper son poste à Budapest. Parallèlement, le siège de l'attaché militaire nommé à l'Ambassade du Japon à Vienne fut transféré à Budapest en juin 1938. Faute d'informations suffisantes, nous ne pouvons que supposer que les diplomates japonais ont quitté la Hongrie en 1944, dernière année traitée par cette étude.

La collaboration des forces armées du Japon et de la Hongrie concerna principalement les renseignements militaires et le contre-espionnage. Ce dernier fut important pour le Japon en raison des informations obtenues sur l'Union soviétique. En plus de cette collaboration, de nombreux événements à caractère militaire eurent lieu durant cette période : certains furent des représentations typiques des rapports diplomatiques entre deux pays (notamment la présence d'attachés militaires lors d'exercices militaires), alors que d'autres jouèrent plutôt un rôle dans la propagande (notamment l'affectation d'un officier japonais auprès de correspondants de guerre hongrois en service au front de l'Est).

Gergely Pál Sallay

JAPANISCH-UNGARISCHE MILITÄR-DIPLOMATISCHE BEZIEHUNGEN, 1938–1944

Resümee

Das Ziel der Studie ist die Vorstellung der Ereignisse der japanisch-ungarischen militär-diplomatischen Beziehungen zwischen 1938-1944 im Spiegel der bisherigen Forschungsergebnisse. Das Jahr 1938 ist ein Meilenstein in der Geschichte der japanisch-ungarischen Beziehungen, da in diesem Jahr erstmals eine japanische Gesandtschaft in Ungarn errichtet wurde. Bis zum Ausbruch des Ersten Weltkrieges hatte der in der Monarchie Österreich-Ungarn akkreditierte Botschafter des fernöstlichen Landes seine Amtstätigkeiten in Wien verrichtet. Am 24. Juli 1914 brach Japan seine diplomatischen Beziehungen mit Österreich-Ungarn ab, und die erste offizielle Beziehung zwischen dem Inselstaat und den beiden – nunmehr separaten – Nachfolgestaaten der Monarchie kam erst erneut etwa acht Jahre später zustande. Der japanische kaiserliche Gesandte in Wien – der sein Akkreditiv am 9. Februar 1922 überreichte – und seine Amtsnachfolger wurden auch in Ungarn akkreditiert, und die japanischen Gesandten erledigten die Angelegenheiten bezüglich ihrer Heimat und Ungarn bis zum Mai 1938 aus der österreichischen Hauptstadt. In ähnlicher Weise waren die bei der japanischen Gesandtschaft in Wien eingeteilten Militärattachés auch in Budapest akkreditiert. Der erste von ihnen wurde am 17. Juni 1923 für diesen Posten ernannt. Im Jahre 1938 wurde jedoch die Aufrechterhaltung des hohen japanischen diplomatischen Gremiums in Wien überflüssig, da die Gesandtschaft nach dem Anschluss auch bezüglich des ans Dritte Reich angeschlossenen Österreichs in den Wirkungskreis des japanischen Gesandten in Berlin gehörte. So kam also der mit dem 17. Juni 1938 zur königlich ungarischen Regierung akkreditierte neue japanische Gesandte im Juli in Ungarn an und übernahm seinen Posten in Budapest. In Einklang damit verlegte der an die japanische Gesandtschaft in Wien ernannte Militärattaché seinen Sitz im Juni 1938 nach Budapest. Mangels diesbezüglicher Kenntnisse können wir nur vermuten, dass die japanischen Diplomaten Ungarn Mitte 1944 verließen, deshalb schließen wir die Abhandlung mit diesem Jahr ab.

Die Streitkräfte Japans und Ungarns arbeiteten zur Zeit des Zweiten Weltkrieges in erster Linie auf dem Gebiet des Militärnachrichtendienstes und der Spionageabwehr zusammen. Dies war Japan zweifelsohne deshalb wichtig, um Informationen im Bezug auf die Sowjetunion besorgen zu können. Außer dieser Zusammenarbeit gab es in dieser Zeit zahlreiche Ereignisse mit Militärbezug, die wir als typische Erscheinungsformen des diplomatischen Kontaktes der beiden Länder ansehen können (zum Beispiel die Teilnahme der Militärattachés an Manövern). Zudem gab es auch Ereignisse, hinsichtlich derer wir die Propaganda-Rolle hervorheben können (zum Beispiel die Einteilung eines japanischen Offiziers zu den ungarischen Kriegsberichterstattern, die an der Ostfront tätig waren).

Гергей Пал Шаллаи

ЯПОНСКО-ВЕНГЕРСКИЕ ВОЕННО-ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ
В ПЕРИОД С 1938 ПО 1944 ГГ.

Резюме

Целью настоящего исследования является показ событий в рамках японо-венгерских военно-дипломатических отношений в зеркале достигнутых до сих пор результатов исследований. 1938 год является важной вехой в истории японо-венгерских отношений, ибо в этом году было впервые открыто японское посольство в Венгрии. Ибо до начала первой мировой войны официальные дипломатические связи осуществлялись через посла Японии, аккредитованного в Австро-Венгерской Монархии, затем 24 июля 1914 года Япония прервала дипломатические отношения с Австро-Венгрией, и затем первые официальные дипломатические сношения между дальневосточной страной-островом и двумя уже совсем отдельными самостоятельными государствами, возникшими из Австро-Венгерской Монархии, была установлены уже восемь лет позже. Посол японского императора в Вене, передавший свою доверительную грамоту 9 февраля 1922 года, и официально преемствующие государства Венгрии были также аккредитованы, а также и все официальные дела, возникавшие в их отношениях. Японские послы вплоть до мая 1938 года из австрийской столицы регулировали все дипломатические сношения между двумя странами. Аналогично этому, работавшие в составе японского посольства в Вене, были также аккредитованы в Будапеште. Первый из них был назначен на этот пост 17 июня 1923 года. Однако в 1938 году стало излишним содержать в Вене японский дипломатический корпус такого высокого уровня. Ибо после Аншлуса полномочия посла исполнял посол Японии в Берлине и в отношении Австрии, которая была присоединена к Германской Третьей Империи,

Таким образом аккредитованный 17 июня 1938 года к венгерскому королевскому правительству новый японский посол прибыл в Венгрию и занял свою резиденцию в Будапеште. В согласовании с этим военный атташе, назначенный в японское посольство в Вене, в июне 1938 года переместил также свою резиденцию в Будапешт. За отсутствием точных сведений мы можем лишь предполагать, что японские дипломаты в середине 1944 года оставили Венгрию, поэтому на этом году мы прервем наше изложение.

Вооруженные силы Японии и Венгрии в период второй мировой войны сотрудничали прежде всего в области разведки и контрразведки, что было, несомненно, весьма важно для Японии в целях получения сведений, связанных с Советским Союзом. Помимо сотрудничества в этой области в этот период имел место ряд таких событий военного плана, которые могут быть рассматриваемы как типичные проявления дипломатических сношений обеих стран (например, участие военных атташе на военных учениях). Но были также и такие события, где следует выделить роль пропаганды (например, назначение японского офицера к венгерским военным корреспондентам, работавшим на восточном фронте).